

Чорній І. Ю.

Студентка 1-го курсу факультету соціології та права НТУУ «КПШ»

Мороховська Наталія Станіславівна

к. ф. н., доцент, факультет соціології та права НТУУ «КПШ»

ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Серед різних видів соціальної влади особливе місце посідає державна. Державна влада – це публічно-політичні *відносини* панування і підкорення між суб'єктами, що спираються на державний примус. За характером держави і її влади можна судити про характер всього суспільства, його сутність. Держава є лише політичною частиною суспільства, його елементом. Термін «громадянське суспільство» має в юридичній науці свій особливий зміст і означає суспільство, де наявний високий ступінь розвитку соціальної спільноти, міра її зрілості, розумності і справедливості. Держава і громадянське суспільство не можуть існувати одне без одного, вони є взаємодоповнюючими частинами одного цілого – суспільства.

Держава як правова організація публічної політичної влади виконує певні функції по відношенню до суспільства. Такий підхід передбачає розрізнення сфер держави і громадянського суспільства. В громадянському суспільстві відносини між приватними особами не опосередковані публічною владою, в ньому всі члени суспільства є формально вільними. Саме тут відбувається автономна активність, де окремі індивіди переслідують особисті цілі і інтереси. Перш за все це стосується економіки й культури. Відносини між формально рівними суб'єктами громадянського суспільства врегульовуються приватним правом. Причому суб'єктами виступають не тільки окремі індивіди, а й соціальні групи і асоціації – спілки підприємців, громадські об'єднання, політичні партії, профспілки і т.д. В цьому контексті держава як публічно-владна інституція, що здійснює управління громадянським суспільством в цілому, діє у загальних інтересах. В той же час вона не повинна заважати реалізації і приватних інтересів, які конкурують у сфері громадянського суспільства.

Отже, державну владу можна розглядати як таку, що здійснює управління громадянським суспільством, а останнє – як таке, що управляється. Разом з тим громадянське суспільство – це система, здатна до саморегуляції і детермінації держави. Серед основних механізмів саморегуляції громадянського суспільства виділяють: економічний і юридичний. Економічний передбачає наявність вільного ринку, а юридичний – політичну свободу і вільний доступ до незалежного правосуддя.

Характеристика громадянського суспільства як такого, що управляється, і одночасно такого, яке саморегулюється, не містить протиріччя. Громадянське суспільство саморегулюється таким чином, що само формує для себе систему, яка ним управляє, визначає параметри й межі втручання з боку держави. В цьому випадку ми маємо справу з *моделлю демократії*. Через демократичні інститути, законодавство, що визнає і гарантує права і свободи людини, через багатопартійну систему, громадську думку, групи тиску і вільні засоби масової інформації громадянське суспільство намагається підкорити собі державу, яка стає не тільки знаряддям панування, а, перш за все, знаряддям соціального компромісу, зняття або пом'якшення соціальних протиріч, організації соціального партнерства, механізмом управління справами всього суспільства.

Разом з тим держава як носій влади має відносну самостійність по відношенню до громадянського суспільства. Вона має можливість такого втручання у справи громадянського суспільства, яке відбувається поза межами волевиявлення більшості його суб'єктів. В такому разі мова йде про *авторитарну модель*.

Головним ворогом громадянського суспільства є тоталітаризм. Часом його небезпека виходить від реакційно налаштованих або люмпенізованих верств населення. Однак іноді тоталітаризм безпідставно розглядається як швидкий шлях виходу із кризових станів, соціальних антагонізмів і конфліктів, як етап на шляху переходу до громадянського суспільства. В окремих ситуаціях реальне побоювання за долю людства, яке продиктоване об'єктивно існуючими умовами сучасного життя, може стати ідейним і психологічним підґрунтям

тоталітаризму. Саме держава в кризові періоди стає головним зряддям тоталітаризму.

Проблема співвідношення громадянського суспільства і державної влади для сучасної України має надзвичайно важливе, прикладне значення. Це зумовлено перш за все тим, що становлення громадянського суспільства в нашій країні проходить у напруженому протиборстві з державою, яка має на сьогодні неоднозначну і внутрішньо суперечливу соціально-політичну, економічну, ідеологічну й правову конфігурацію в умовах ведення війни. У цій ситуації видаються безпідставними і такими, що не відповідають реальному стану речей, надії деяких дослідників на те, що держава піклуватиметься зараз про розвиток громадянського суспільства. Зростаюча загальна невпевненість у майбутньому, переживання за власну долю ведуть до загострення протиріч у народі, протилежностей між державною владою і суспільством, між урядом і народними масами. Як відомо, в періоди спокійного розвитку суспільства народ відчуває природню відразу до диктаторства і авторитаризму, але в тяжкі часи бонапартизм починає здаватися чи не єдиним спасінням. Звичайна демократична процедура діяльності представницьких органів влади починає здаватися занадто повільною, такою, що викликає роздратування, а сама влада – слабкою і нерішучою. Відсутність контролю з боку народних мас над діяльністю держави і уряду супроводжується розколом всередині самого народу, розоренням середнього класу, ворожнечею націй, багатих і бідних, боротьбою політичних партій, численними проповідями демагогів, виходом на політичну арену переважно незадоволених, критично налаштованих верств населення, а також ростом «охлоса» - антисоціальних, екстремістських елементів. Подальший розвиток суспільства в цих умовах більш за все залежить від глибини суспільної кризи й від ступеня реальності позитивної програми верхівки, що очолює державу. Отже, не викликає сумнівів, що проблема співвідношення державної влади і громадянського суспільства для сучасної України залишається гостро актуальною і потребує подальшого поглибленого дослідження.